

**ELEMENTE VECHI SLAVE
ÎN MAGHIARĂ ȘI ÎN ROMÂNĂ IV
(CU PRIVIRE SPECIALĂ ASUPRA REGNULUI ANIMAL)
NOI ARGUMENTE LINGVISTICE
ÎN SPRIJINUL TEORIEI CONTINUITĂȚII ROMÂNILOR
PE TERITORIUL TRANSILVÂNIEI***

**Maria MORARU,
R.A.MORARU**

U.S.A.M.V. Iași
e-mail: ssys_moraru@yahoo.com

The author discuss a number of terms specific for the Romanian fauna, that surely were inherited by the Hungarian – directly or indirectly – from the old Slavic language after the passing to the sedentary life in the Pannonic Field and in Transilvania and brings to evidence some morpho-phonetic proceedings, that were necessarily to the adaptation to the linguistic system of Hungarian language. Why the most of these words have equivalences of the same Slavic origins in the Romanian too, borrowed by the Dhaco-Romanian people from the Slavic languages two or three centuries before the Hungarian migratories comes to the Europe, the author considered that these words were borrowed by both languages from the same Slavic language, so the conclusion, that the Romanians had continuously lived on the territory of Transilvania.

Keywords: *old slavic elements, animal world, common origins, romanian way, continuity of habitation.*

Prezența elementelor slave în limba maghiară a fost semnalată încă din secolul al XIX-lea de către specialiști de talia lui F. Mikloschich (1803-1891), W. Vondrák (1875-1925), V. Jagič** etc., care au pus bazele slavisticii științifice. S-au făcut eforturi pentru stabilirea exactă a dialectului slav din care acestea au provenit***, a perioadei – dinainte sau de după ocuparea locației actuale de către

* v. Maria Moraru, *Elemente vechi slave în maghiară și în română. Cu privire specială asupra vieții rurale*, I, 9 pag.; *Lucrări științifice, seria Agricultură, USAMV Iași, 2006*, *Elemente vechi slave în maghiară și în română. Cu privire specială asupra terminologiei horticole*, II, în: *Lucrări științifice, seria Horticultură, USAMV Iași, 2006* și *Elemente vechi slave în maghiară și română. Cu privire specială asupra terminologiei agricole*, III, în: *Lucrări științifice, seria Agricultură, 2006*.

** v. F. Mikloschich, *Vergleichende Grammatik der slawischen Sprachen*, Wien, 1951-1975, W. Vondrák, *Vergleichende Grammatik der slawischen Sprachen, I. Lautlehre und Stammbildungslehre*, Göttingen, 1908, II. *Formenlehre und Syntax*, 1908; Jagič, V., *Geschichte der slawischen Philologie*, 1908, Berlin.

*** Melich, 1914: 97.

maghiari – în care acestea au pătruns în maghiară, a fenomenelor fonetice care s-au produs la adaptarea slavismelor la sistemul morfofonetic al limbii maghiare etc. Însă nici una din aceste lucrări nu și-a propus drept obiectiv **confruntarea elementelor slave din limba maghiară cu acelea din română**, care au fost asimilate/în perioada veche, înainte de venirea ungarilor, adică între secolele VI-X, ceea ce vom face noi în lucrarea de față.

MATERIAL ȘI METODĂ

Cercetarea s-a efectuat pe baza materialului lingvistic oferit de dicționarul *Magyar-román szótár*, apărut la Budapesta în anul 1994 în Editura Academiei. De aici, în urma confruntării cu materialul limbilor slave, s-a extras – pe baza profilului fonetic și a conținutului semantic – o serie de cuvinte suspectate de noi a fi împrumutate din aceste limbi de către maghiară încă de la începutul mileniului al doilea, contribuind astfel la îmbogățirea vocabularului acestui idiom ugro-finic.

S-a trecut apoi la identificarea sursei etimologice cu ajutorul marelui *Dicționar etimologic maghiar* (MESz, 1934), a DEX și a altor lucrări de specialitate, după care, pentru a ne asigura de justetea celor afirmate, s-a trecut la analiza fenomenelor fonetice care au avut loc pentru adaptarea la sistemul limbii maghiare în conformitate cu legile fonetice care acționează în limbile avute în vedere. În final s-a procedat la confruntarea acestor împrumuturi cu echivalentele lor din limba română și, după caz, din alte limbi indo-europene, pentru a putea trage o concluzie fundamentată.

Am selectat astfel un număr de aproximativ 150 de cuvinte din maghiară (lista este provizorie) și am consemnat echivalentele lor din limba română și din câteva limbi slave – slava comună (sl.), rusă (rus.), bulgară (bg.), sau serbocroată (scr.) – uneori și din alte limbi indoeuropene, iar apoi am procedat la ordonarea lexemelor identificate în funcție de conținutul lor semantic, distingând astfel următoarele grupări:

- a) Termeni referitori la relațiile de familie, relații sociale, ocupații (1-28)*;
- b) Termeni referitori la sat, gospodărie, viața rurală și religioasă (29-86);
- c) Termenii referitori la horticultură (87-102);
- d) Termeni din domeniul agriculturii (103-123);
- e) Termeni privind regnul animal domeniul creșterii animalelor (124-147).

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Numele de animale fac parte, de obicei, din fondul relativ stabil al unei limbi**.

În cazul românei, acestea sunt, după cum se știe, în majoritate moștenite din limba-mamă – latina: rom. animal < lat. *animal*, *is*, rom. vacă < lat. *vacca*, *ae*; rom. bou < lat. *bos*, *bovis*; rom. miel < lat. *agnielum*; rom. lup < lat. *lupus*, *i* etc.

Nu același lucru se poate spune despre maghiară, care având în vedere realitățile noi cu care s-a confruntat ungarul după stabilirea lor în Europa, a trebuit să împrumute multe apelative din limbile indoeuropene.

* Cifrele din paranteză indică numărul poziției în lista de cuvinte și, implicit, numărul de cuvint în fiecare grupare.

** v. Mihăilă, *op. cit.*

A. Din categoria *animale sălbatice* (pești, păsări, mamifere, insecte) am consemnat:

– Pești

124. CSUKA s. < sl. *ščuka* (MESz: 1204), rom. lit. “știucă”. La fel ca și în alte situații, în acest caz maghiara renunță la primul sunet (š), grupul de consoane șuierătoare *šč* nefiind specific acestei limbi, și îl înlocuiește cu *cs* [č]. Vocala neaccentuată *a* [a] din slavă devine *a* [oa] în maghiară. În română dispăre *č*, acesta fiind înlocuit cu *tj*, iar *a* final, neaccentuat devine *ă*. Este greu de apreciat de unde au luat maghiarii acest cuvânt. L-au împrumutat direct din slavă sau le-a parvenit prin filiereă românească? Numai o analiză fonetică comparativă riguroasă a unui număr mai mare de cuvinte în care s-au produs asemenea fenomene ar putea să ne indice cu certitudine calea pe care apelativul în discuție a ajuns în maghiară, ceea ce ne propunem să facem în viitorul apropiat.

125. PISZTRÁNG s. < bg. *păstărvъ* “idem” (DEX:766)” rom. lit. “păstrăv”. Este interesantă adaptarea la sistemul fonetic al maghiarei prin transformarea bg. *ă* din prima silabă în magh. *i* și nazalizarea lui sl. *a* din ultima silabă (v. magh. *án*), ceea ce, de altfel, este un fenomen destul de frecvent. În ce privește transformarea bg. *ă* în magh. *i*, avem la îndemână un exemplu care ar putea să ne ducă la concluzii surprinzătoare, având tangență cu obiectivul final al lucrării de față: echivalentul maghiar al topicului *Zălău/Zalău* (oraș din județul Sălaj) este, în maghiară, *Zilay/Zilah*. Prin urmare, dacă magh. *i* din *pistráng* a rezultat dintr-un *ă* slav, este foarte posibil ca și *i* din *Zilah* să fi rezultat din *ă* românesc, deci rom. *Zălău trebuie să fi existat* înainte de magh. *Zilah*! Este cazul să menționăm aici că această localitate este menționată deja în *Gesta Hungarorum* (Cronica lui Anonymus) sub numele de *Siloci*.

– Păsări:

126. KUVIC s. < sl. *kovic* “idem”, rom. lit “cucuvea”; DEX:246 ne indică drept sursă etimologică pentru *cucuvea* neogr. *kuk(k)uvaghia*, în schimb pentru varianta rom. *cucuveică* ne trimite la bg. *kukuveja*, ceea ce ne permite să presupunem o origine slavă atât pentru maghiară* cât și pentru română. Din punct de vedere fonetic constatăm o mai mare apropiere a cuvântului maghiar de originalul slav, ceea ce s-ar putea explica printr-un împrumut timpuriu, din perioada șederii în Etelköz, undeva în sudul Rusiei, la nord de litoralul nordic al Mării Negre, în fostul guvernământ Orenburg, unde ungurii au stat câteva decenii, înainte de a pleca spre Europa.

127. GALAMB s. < sl. *golub*’ “porumbel”, rom. lit. “idem” < lat. *columba*. Adaptarea la sistemul fonetic al limbii maghiare s-a realizat prin transformarea ambelor vocale ale originalului (*o* accentuat în prima silabă și *u* neaccentuat în cea de a doua) în vocala magh. *a* [oa] nazalizat (un sunet între *o* și *a*, cam la fel cu diftongul românesc *oa* din cuvântul *doarme*).

*Cu toate eforturile de până acum nu am reușit să obținem restul volumelor MESz, pentru a avea confirmarea “oficială” a etimologiilor propuse de noi.

128. **SZARKA** s., < sl. **soroka** ”cioară”, rom. lit. ”coțofană”; rom. pop. **țarcă, sarcă**; și aici atât **o** neaccentuat cât și **o** accentuat din slavă s-au transformat în maghiară în **a [oa]**, în timp ce în română, **o** neaccentuat s-a transformat în **a** iar **o** accentuat în **ă**, setul de consoane rămânând, în ambele limbi împrumutătoare, nealterat. Este evidentă transformarea secvenței sl. **oro** în magh. **ar**, prin pierderea vocala postpuse lichidei **r**, fenomen frecvent nu numai în limbile indoeuropene, dar și în unele limbi neindoeuropene.

129. **VEREBLYE** s. < sl. **vorobej** ”vrabie”, rom. lit. ”idem”. Observăm comportamentul grupului sl. **oro** car, în maghiară, se transformă în [ere] (v și sl. **greblo** > magh. **gereblye**, sl. **čereda** > magh. **csorda**) iar în română prima vocală dispare și sl. **oro** devine **ra**, fenomen frecvent întâlnit la adaptarea fonetică a slavismelor la sistemul limbii române, de exemplu: sl. **porog** > rom. **prag**, sl. **dorog** > rom. **drag**. În acest context, semnalăm aici faptul că, totuși, și în maghiară, în cazul unor cuvinte slave conținând grupul **oro**, acestea suferă aceeași modificare ca și în română, adică sl. **oro** devine **ra**, de ex. sl. **dorog** ”drag, iubit” > rom. **drag** ”idem”, magh. **drága** ”drag, scump”. Să presupunem, referitor la aceste situații, că asemenea cuvinte (ca **drága**) s-au transmis prin filieră românească? Este foarte posibil, dar nu avem încă o certitudine. Comportamentul diferit al grupului sl. **oro** ar putea fi explicat și prin accentul diferit în cuvintele maghiare, în primul caz accentul cade pe prima silabă, în cel de al doilea caz accentul cade pe silaba finală.

– **Mamifere:**

130. **BORZ** s. < bg., rus. **barsuk** ”bursuc” (DEX:766)”, rom. lit. ”idem”; sl. **ar** se transformă în maghiară **or** iar suf. **-uk** din slavă dispare. Din păcate, acest cuvânt nu este înregistrat de MESz.

131. **FARKAS** s. cf. sl. **volk** ”lup”, germ. **Wolf** ”idem”, (rom. lit. ”idem”), în timp ce în română s-a păstrat latinescul **lupus**. În ce privește modificările survenite în maghiară, unele dintre acestea s-au produs conform unor legi fonetice mai generale din limbile indoeuropene, cunoscute sub numele de rotația consonantică, în care **v** labial se transformă în **f** și invers, pe care le putem exemplifica în mod convingător cu transformările foarte cunoscute suferite de unele nume proprii europene cum ar fi lat. **Stefan**, rus. **Stepan** – magh. **Istvan**^{*}. Transformarea lichidei **l** în **r** este, de asemenea, un fenomen fonetic răspândit^{**}.

132. **MEDVE** s. < sl. **medved** ”urs”, rom. lit. ”idem”. Asemănarea dintre aceste două cuvinte din maghiară și rusă este frapantă, chiar dacă, deocamdată, nu dispunem de o confirmare oficială. Aici maghiara renunță la consoana finală palatalizată, adaptarea la sistemul limbii împrumutătoare producându-se numai la nivelul vocalelor, dintre care atât cea accentuată cât și cea neaccentuată se transformă în maghiară în **e** deschis. Ar fi, desigur, greu de crezut că slavii să fi

^{*} v. Este vorba de fenomenul fonetic numit de J. Grimm (v. Simenschi, p. 229) rotațiune consonantică (prima mutație consonantică germană).

^{**} idem, p.218: l scurt: – lat. *ol, ul*; gr. *lo, al*; vechea germ. de sus *ul*, got. *aul*, irl. *il*; lit. *il*; sl. *il, el*; r lung: – lat. *ra*, ; gr. *ra*; vechea germ. de sus *ur*, got. *aur*, irl. *ra* lit. *ir*; l lung: – lat. *la*; gr. *la*; vechea germ. de sus *ul*, got. *aul*, irl. *il*; lit. *il*; sl. *il, el*

Tot legat de lichide trebuie să amintim de transformarea frecventă a lui *l* în *r*, fapt observat în cuvinte ca lat. *sole*, rom. *soare*, lat. *sale*, rom. *sare*, lat. *celum* rom. *cer* etc.

împrumutat de la maghiari cuvinte care denumesc realități specifice zonei locuite de ei, cu mult înaintea de venirea triburilor maghiare. Cât despre română, aceasta a păstrat și în acest caz, la fel ca în multe alte situații, latinescul *ursus* care, în română, a pierdut sufixul final **us**.

B. Din categoria *animale domestice* menționăm:

133. BIKÁ sg. < sl. **bykъ** “taur, **buhai**”, rom. lit. “idem”, pop. **bugă**.. Aici sl. **y[î]** se transformă în magh. **i**, sunetul **î** fiind inexistent în limbile ugrofinice. De aceea maghiarii nici nu pot pronunța sunetul **î**, ci numai **i**. La fel ca și în cazul de mai sus, româna a menținut apelativul moștenit din latină.

În ceea ce privește această etimologie, susținută de Mikloschich (Slav.El.Nyr.XI, 16, Etym.Wb. 27, apud MESz:399) (slav. **bykъ** ‘stier’), austr. **bugaj**, **buhaj**, vechiul rom. **bugă** ”taur”, buhaiu:”taur de **prăsilă**”^{*}, ea este contestată de către autorii MESz, care susțin originea turcică a acestui cuvânt: tr. **buka**^{**} Aceeași autori cred că și serbo-croatul **bika** ar proveni tot din turcă, respectiv din maghiară. Este puțin plauzibil acest lucru, dacă ne gândim că serbo-croații s-au stabilit în sudul Câmpiei Panonice cu câteva secole înaintea ungarilor.

134. BIVÁLY s < bg. **bivoly** “**bivol**”, sl. **bujvol** “idem”, rom. lit. “idem”. Este evidentă etimologia bulgară, dat fiind că în slava de nord apare grupu **uj**, în timp în bulgară, română și maghiară avem vocala **i**. DEX:102 ne confirmă proveniența cuvântului românesc din bg. BIVOLŪY, în schimb MESz: 417 consemnează prima atestare, destul; de timpurie, între 1246-1263 și indică drept etimon sl. **byvolъ**. Nu știm dacă prin aceasta MESz se referă la slava comună, încercând astfel să pretindă că acest cuvânt ar fi fost luat în perioada de dinaintea ocupării locației actuale, sau se referă în general la limbile slave. Ne surprinde însă faptul că, deși în MESz sunt menționate toate variantele acestuia lexem din celelalte limbi slave de vest (**bivol**, **bivol**, **bivō** etc.), nu se pomenește nimic despre rom. **bivol**, cu toate că se știe că ungurii au cunoscut bivolul abia aici, în Europa, și, foarte probabil, în Ardeal, acesta fiind adus pentru prima dată în Transilvania prin sec. al IX-lea, în timpul dominației bulgare. Găsind aici condiții propice de supraviețuire, a devenit unul dintre animalele de producție specifice anumitor zone (județele Sălaj, Cluj, Bistrița), fiind asimilat împreună cu numele lui. Dacă a ajuns și în Câmpia Panonică, el tot de aici a plecat, ceea ce ne face să presupunem că și denumirea lui s-a transmis în maghiară prin filieră românească.

135. BÁRÁNY s. < sl. **baranъ** “berbec” (lat. ‘aries, vervex’ Mikloschich, rom. lit. “idem”, rus. **baranъ** “idem”, ceh. **Beran** “idem”, austr. **baran** “idem”), **baranina** “carne de berbec” (apud MESz:282, care consemnează prima atestare la data de 1206-1257.

136. KOKAS s. “**cocoș**”, < serb.cr. **kokotъ** “idem”, rom. lit. “idem” (v. Melich:110). Și DEX indică originea slavă a cuvântului “**kokoși**”. Întrebarea care se ridică aici pentru noi în legătură cu apelativul maghiar este: avem oare de a face cu un împrumut direct din slavă sau maghiarii l-au primit prin filieră românească?

* v. MESz:400

** A bika szot hibásan sláv jövevényyszónak magyarászta Mikloschich, de vö Asboth a törökből: bulg. *buga*, or. *bugaj*, kisoros *buhaj*, lengyel *bugaj*; vo meg oláh *bugă* “stier.”

Dacă admitem că avicultura este o ocupație destul de veche la dacoromani, pentru europeni în general, iar, pe de alta, faptul că maghiara a reținut sensul de “cocoș” și nu pe acela de “găină”, pe care se pare că-l avea în slavă, logica ne spune că este vorba de un împrumut din română. DEX: 192 ne indică pentru cuvântul proveniența slavă din sl. **kokoši** “găină”, noi credem însă mai curând că acest apelativ era folosit cu sensul de “pasăre de curte”^{*}, dacă este să ne luăm după Melich. De altfel, dacă examinăm mai îndeaproape lucrurile, aflăm că, în limbile slave, în care încă de pe atunci existau diferențieri lexicale, cuvinte diferite pentru a denumi această pasăre domestică: limbile slave de nord îl preferau pe rus. **petuh**/scr. **petéh**, cele de sud îl aveau pe **kokotъ**. În orice caz este evident că atât româna și maghiara au preluat acest cuvânt dintr-o limbă slavă de sud, cu care au fost timp mai îndelungat în contact direct.

137. **LÓ** s. “cal”, sl. **lošad** “idem”. Cum în limbile slave mai există un sinonim pentru acest apelativ, cf. rus. **kon** “idem”, ar fi interesant de văzut dacă nu cumva fenomenul a fost invers, împrumutat din maghiară de către slavi!!!

138. **KOS** s. “berbec”, cf. sl. **koza** “capră”, **kosulja** “căprioară”. Întrucît nu avem încă confirmarea MESz^{*}, dat fiind că n-am avut încă acces la volumele III la cest volum i IV, nu putem spune cu precizie dacă este un împrumut din slavă sau nu.

139. **LÁB** s., rom. lit. “**labă**” <sl. **lapa** “idem”. DEX:555 indică pentru românescul **labă** drept sursă etimologică magh. **láb**, ceea ce iarăși ne contrariază, pentru că originea slavă a acestui apelativ este evidentă, și nu credem că românii au așteptat câteva secole până să vină maghiarii pentru a împrumuta acest apelativ de la ei. Apropierea mai mare a cuvântului românesc de cel slav este dată de menținerea celei de a doua vocalei (finale), sl. **a** neaccentuat > rom. **ă** [ǝ], fenomen, de asemenea frecvent la adaptarea slavismelor la sistemul limbii române, în timp ce maghiara pierde această vocală. Cât despre transformarea sl. **p** din sl. **lapa** în rom. **b** (labă) și magh. **b** (láb), este de presupus că și acest fenomen face parte din sfera rotației consonantice, după cum se reiese din nota de subsol.^{*} Rămâne de văzut cât de frecventă în procesul adaptării fonetice a slavismelor la sistemul limbii române este transformarea sl. **p** > rom. **b** sau sl. **p** > magh.**b**. În orice caz, putem da aici încă un exemplu invers: rom. stâl**p** și rus. stol**b**.

CONCLUZII

1. Dintr-un total de 27 de cuvinte prezentate mai sus, selectate de noi (deocamdată) care desemnează lexeme aparținând câmpului semantic al regnului animal, împrumutate de maghiară din slavă în perioada veche, un număr de 21, respectiv peste 75% le regăsim și în română, fapt care confirmă concluziile noastre anterioare referitoare la o posibilă **filieră românească**.

2. Întrucît în lucrarea de față nu ne-am propus să facem neapărat distincție între limbile slave de vest, de sud sau slava comună, nu ne-am lansat în discuția referitoare la această chestiune.

^{*}Ivănescu, Simenschi, *op. cit.*, p.29.

3. Posibilitatea unor împrumuturi din limbile slave pe cale indirectă, prin filieră românească, este sugerată de faptul că MESz menționează numeroase împrumuturi din română (oláh.), cum ar fi și magh. BERBECS s. Ne propunem să ne ocupăm de această chestiune într-un viitor apropiat.

4. Atestarea foarte timpurie a unor cuvinte românești (v. mai sus ocol) nu vine decât să confirme încă o dată prezența elementului românesc în Transilvania și, îndrăznim să spunem, chiar în Câmpia Panonică, la venirea ungarilor în Europa, contrazicând astfel în mod indubitabil teoriile evident neștiințifice și răuvoitoare, privitoare la părăsirea Transilvaniei de către populația indigenă ca urmare a retragerii administrației și armatei romane. De la cine ar fi putut lua ungurii aceste cuvinte românești, dacă românii n-ar fi fost acolo?!

5. Lista cuvintelor maghiare împrumutate din limbile slave– cu echivalente și în română – nu este nici pe departe închisă. Aceasta este numai o primă variantă, dar suficientă pentru a susține ideea de bază, aceea a continuității de locuire a românilor pe teritoriul Transilvaniei și după retragerea și administrației și legiunilor romane.

BIBLIOGRAFIE

1. Dunai, A., 2001 – *Maghiarii și românii în vârtejul istoriei*, Buffalo-Toronto.
2. Elkina, N.M., 1960 – *Staroslavjanskij jazyk*, Moscova.
3. Gombócz, Z., Melich, J., 1934 – *Magyar etymologyai szótár*, I, II, Budapest, 1934 (MESz)
4. Jagič, V., 1892, *Geschichte der slavischen Philologie*, Berlin.
5. Melich, Johann, 1910 – *Die Herkunft der slavischen Lehnwörter der ungarischen Sprache*, extr. din "Archiv für Slavische Philologie", 32. Band, erstes und zweites Heft, Berlin, p. 92-117.
6. Mihăilă, G., 1967 – *Împrumuturi vechi slave în română*, București.
7. Mikloschich, F. 1851-1875 – *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen*, Wien,
8. Moraru, Maria, 2004, 2005 – *Elemente slave, maghiare și germane în graiul popular al românilor de pe valea Colitca (Sălaj)*, I. *Elementele slave, și II. Elementele maghiare și germane*, în: "Lucrări științifice" seria Horticultură.
9. Moraru, Maria, Mihalache, Roxana, 2004 – *Observații privind originile unor termeni agricoli în limba română și alte limbindoeuropene V. Elementul latin*, *Lucrări științifice – seria Agricultură*, USAMV, Iași.
10. Scărlătoiu, Elena, 1986 – *Elemente vechi sud-slave în dialectul meglenoromân. A. Substantivele. II. Cuvinte referitoare la agricultură*, *Romanoslavica*, București, XXIV, p. 89-119.
11. Simenschi, Th., Ivănescu, G., 1981 – *Gramatica comparată a limbilor indo-europene*, Iași.
12. Țiplic, I.M., 2005 – *Contribuții la istoria spațiului românesc în perioada migrațiilor și Evul Mediu timpuriu (secolele IV-XIII)*, Institutul European, Iași.
13. Vondrák, W., 1908 – *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen, I. Lautlehre und Stammbildungslehre*, Göttingen, II. *Formenlehre und Syntax*.
14. Vraciu A. (1981a) – *Lingvistică generală și comparată*, Iași.
15. Vraciu A. (1981b) – *Limba daco-geților*, Timișoara.
16. x x x *Magyar-román szótár*, I, II, 1994, Budapest, Editura Academiei (MrSz).
17. x....x....x... *Dicționarul explicativ al limbii române*, 1998, București, (DEX).